

A húsvét üzenete

Piero della Francesca, a 15. század neves mestere Borgo San Sepolcrobán (Szentsírfalván) született. Szeretett városa előtti tisztelgésképpen a volt városháza – ma művészeti galéria – egyik szobájának falfelületét egy hatalmas festménnyel díszítette. A 2 x 2,25 méter nagyságú kép címe Krisztus feltámadása.

A művész a festmény előterében négy római katonát ábrázolt, akik kényelmetlen testtartásban ugyan, de jóízűen szundikálnak. Fölöttük Jézus alakja látható, amint éppen kikel a kőkoporsóból. Bal lábát már a szarkofág peremére emeli, rózsaszín halotti leplet tógaként fogja magára, jobb kezében pedig erőteljesen markol egy – a kereszt szimbólumával ellátott – zászlót, a halál felett aratott győzelem jelképeként. Kezein, lábain és oldalán jól kivehetők a stigmák véres nyomai.

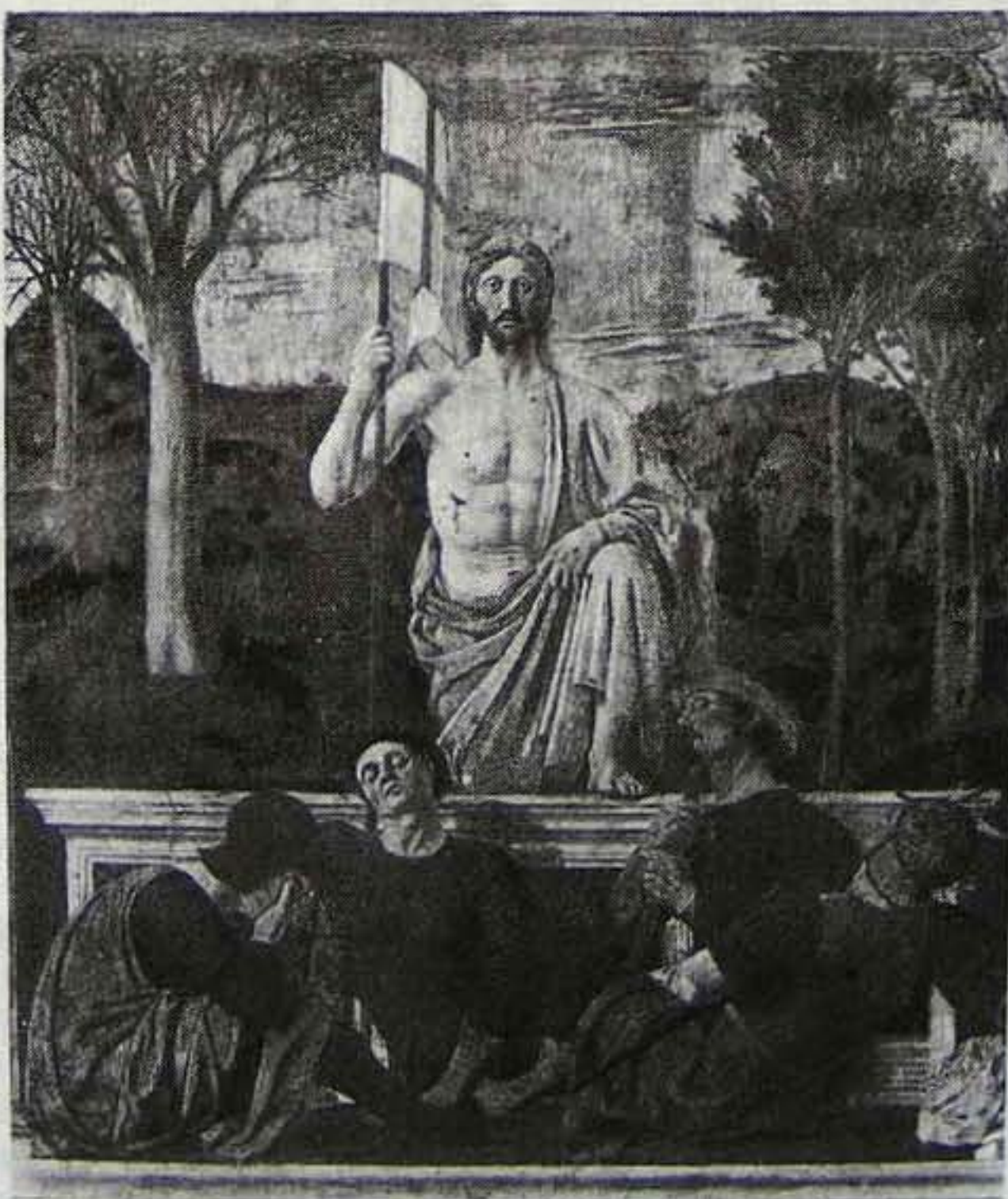
Jézus megjelenése erőteljes és nyomatékos: királyi és méltóságteljes, ő a dogmák megdicsőült Krisztusa és egyúttal maga a természetistenség.

Jobb keze felől a táj kopár, sivár, hideg és élettelen. Mindent a tél merevsége és dermedtsége köt gúzsba. Nincs semmi jele az életnek. Ám mégis egy kis fény dereng ezen az oldalon, amely különös megvilágítást ad a kompozíciónak. A bal oldali részen mindennek az ellenkezője látható, érzékelhető. A táj a kora tavaszi kikeletet sejteti, sőt egy kissé beljebb már minden növény kibontakozóban

van, mondhatni rügyfakadásban. A távolban egy hegyi falu körvonalai fedezhetők fel, amely nem más, mint az alkotó szülőfaluja.

Kedves Testvéreim! Szeretném, ha húsvétkor a Piero della Francesca által feldolgozott témát együtt érzékelhetnénk. Éspedig a feltámadó Krisztus jobb és bal oldaláról. Mit láthatunk itt? Nemde a valóságot. Mindazt, amit az első húsvéttól mind a mai napig megtapasztaltunk. Mert egyformán érzékelhető a hideg, amely mindent megöl, elpusztít, megmerevít és dermedtségbe fagyaszt. A másik oldalon pedig a fény és a meleg hatására a tavaszba forduló új életet, a kikeletet akaró és kötelező másságot látjuk. Középen pedig Jézus kozmikussá magasztosult alakját, amely a kettő – az élet és a halál, a hideg és a meleg, a tél és a tavasz – között áll.

Miért mutatom ezt a festményt néktek? Mert úgy gondolom és úgy érzem, hogy ez a kép arról szól nekünk, amiről minden húsvét tanítása bizonyosságot tesz. Nem más ez a húsvét reménységénél. Mert a mai üzenet summáját úgy is meg lehet fogalmazni, mint a hitnek és reménynek a legnagyobb és legszebb ünnepét. Ha ez nem lenne igaz, akkor talán húsvétkor nem lennének tele unitárius templomaink, melyek az átlagos vasárnapokon szinte konganak az ürességtől. Jelenlétetek is igazolja, hogy hitünk szerint bizonyosságot nyer az: a halállal és a koporsóban nincs vége mindennek.

Piero della Francesca:
Krisztus feltámadása

A húsvéti remény tanítása arról is szól, hogy a tél, a hideg megpróbáló, mindent átható ereje nem diadalmaskodik véglegesen fölöttünk. Annak ellenére, hogy Jézus örökérvényű tanításában megfogalmazta már az ember rendeltetését, sokszor az az érzésem, hogy ez még máig sem világos előttünk. De az bizonyos, hogy ez a földi élet túlmutat önmagán, mert ezt Isten így akarja, ez van benne teremő tervében. Minden húsvétban az a magasztos alapgondolat fogalmazódik meg, hogy van út a halálból az életbe, a télből a tavaszba, mert az „akiben élünk, mozgunk és vagyunk”, így tervezte jónak.

Pál apostol Filippiekhez írott levelében ezt olvassuk: „Azt akarom, hogy megismerjem őt és feltámadása EREJÉT” (3, 10.) és ahogy ezt meg- és felismerte, mondja a következőt: „Elek többé nem én, hanem él bennem Krisztus” (Gal. 2,20). Pál ilyen értelemben Jézus feltámadását, mint egy erőteljes szellemi jelenséget fogta fel. És ha kellőképpen fel tudjuk erre készíteni magunkat, és ilyen értelemben komolyan vesszük a húsvét üzenetét, akkor azt itt is, most is megtapasztalhatjuk. Így húsvét valósága ma is megismétlődhet, újból megtörténhet, folyamatossá válhat. Nem egyszeri, megismételhetetlen és lezárt eseménnyé zsugorodik.

Húsvét beszél még nekünk a halhatatlanság reményéről is. Mi, emberek ugyanis keveset tudunk a túlvilági dolgokról, arról, hogy mi van az élet mögött, a síron túl. Erről nincs tapasztalatunk. Azokkal szemben, akik teljes meggyőződéssel állítják azt, hogy mi van odaát, teljes határozottsággal beszélnek a mennyország és a pokol bútorairól, berendezéseiről, azokkal szemben csak szkeptikusok tudunk lenni.

Nem azért reméljük, mert tudjuk, hogy mi van az életen túl, hanem azért, „Mert üdvösségünk reményre szól. Viszont az a reménység, amelyet már látunk, nem is reménység: hiszen amit lát valaki, azt miért kellene remélnie? Ha pedig azt reméljük, amit nem látunk, akkor állhatatossággal várjuk” (Róm. 8,24–25.). Mi azért remélünk, mert úgy hisszük, hogy a világ Teremtője, Isten Valósága, a Tökéletes Igazság vár ránk majd a földi életen túl is. A kezdet és a vég, az Alfa és az Omega vár ránk a halál után. Ilyen értelemben együtt valljuk az apostollal, hogy „Közülünk senki sem él önmagának, és senki sem hal önmagának, mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg” (Róm. 14, 7–9.).

Kászoni K. József

Az Erdélyen kívüli magyar unitarizmus története a XVI. és XVII. században

„Egy hódoltsági parasztpolgár, aki beleavatkozott a nagypolitikába” (Szakály Ferenc)

Trombitás János Nagymaroson vált a mezővárosi polgárság kiváló képviselőjévé. Nagymaros szerencsés helyzetéből adódóan már a középkor második felében jól fejlődő település volt. Virágzását az átmenő kereskedelmi forgalomnak, a dunai halászatnak és nem utolsósorban annak köszönhette, hogy szemben volt Visegráddal, amely több mint harminc esztendőn át a Magyar Királyság székhelye volt. Nem véletlen, hogy Károly Róbert király 1324. május 22-én jeles privilégiumokat adott lakosságának. A székhely áthelyezésével fékeződött ugyan Nagymaros fejlődése, de hanyatlása mégsem kezdődött el, mert a lakosság újabb gazdasági ágak bevezetésével, például szőlőműveléssel igyekezett az elért szintet fenntartani. Kiegyensúlyozott életét a török hódítás megtörte, amikor a két nagyhatalom az ország szívéből a határvonal mellé sodorta. Ám elpusztítani így sem tudták, sőt a hódító háborúk végeztével lassan ismét emelkedni kezdett. Kulturális színvonalára jellemző, hogy a XVI. század elejétől minden évben akadt egy-két diákja, aki beiratkozott a bécsi vagy a krakkói egyetemre.

Innen indult hát Trombitás János, akinek neve 1559-ben szerepel először a török adóösszeírásokban. Halász utcai lakosként említik a dokumentumok, majd egy későbbi írásból jelleméről is megtudhatunk néhány érdekességet – igaz, a megfogalmazott jel-

lemzésről tudni kell, hogy ezt Trombitás esküdt ellensége írta, tehát gyűlölettel és irigységgel fogant: – „Az egyébként is jeles mezővárosban első ember és patrícus, akinek páratlan befolyása van polgártársaira. Kevély, arcátlan és tanulatlan ugyan, de agyafúrt és igen-igen gazdag. Miközben a budai pasa megbízásából ő szedi a nagymarosi harmincadot, ő a legnevezetesebb uzsorás is. Hovatartozását illetően inkább török, mint keresztény.” A fenti sorok árulkodnak a szerző érzelmeiről, Novanus Ferenc komáromi lelkész annyira gyűlölte hősünket, az unitárius gondolkodót, hogy Pozsonyban, az országgyűlésre érkező rendekhez beadvánnyal fordult, melyben fölhívta a figyelmüket a nagymarosiak között elterjedt szentháromság-tagadásra, s az új tanok hirdetője, Trombitás János ellen szigorú fellépést követelt.

Trombitás elsősorban igen széleskörű és érdeklődésű kereskedő volt, akinek szekerei Isztambultól Bécsig jártak, szállították az árut, mindenfélével kereskedtek. Ezért ismert, nagytekintélyű volt mindenfelé. Több jeles ágensének is ismerjük a nevét, például feltétlenül bírta a budai pasa bizalmát, mely megmutatkozott egy unitárius vonatkozású eseménynél, a budai disputánál is. Kétségtelen, hogy tevékenysége folyamán olykor kénytelen volt „nemszeretem” dolgokat is végrehajtani, de ezzel minden, a határon átkelő kereskedőnek számolnia kellett. Ezt azonban úgy is lehetett tenni, hogy övének és hazájának ne ártson vele, s ugyanakkor ő se kerüljön baj-

ba. Ennek tudható be, amelyet az eddig előkerült adatok igazolnak, hogy Trombitás a bécsi haditanácsnak is dolgozott.

Trombitás nem csupán tagja, hanem lelkes harcosa is volt az unitárius ügynek. Leveleiből kiderül, hogy Dávid Ferenc odaadó híve.

Véleményéről őszintén vallanak fennmaradt írásai: „Senkitől nem félek, azt mit akarok, azt meg merem írnom és mondanom. Az mű egyedül való Istenünk, nem az ti hármás, négyes állatos és billeges istenek, mely sehonnai isten: harmadnap küld nekünk bölcs tanítót, mely megpróbálja és kikeresi, hogy mit értetek az Írásban. Megpirul az orcátok és nem hímezhetek-hámozhattok többet. Az pápások megértették hazugságok.”

(A szöveg érthetősége miatt megjegyzem, hogy az „állatos és billeges”, a „hármás és négyes” jelzők a szentháromságra vonatkoznak. Az atya-fiú-szentlélek-istenség négyes tagolódást az antitrinitáriusok „négyességnek” gúnyolták. A „billeges” Isten kifejezés a keresztrefeszítés stigmáira, a sebhelyekre vonatkozik.)

„Oly tudós embert hozunk Dávid Ferencről” – írja tovább Trombitás –, „hogy egy prédikációban tíz annyi szót használ, mint ti húsz prédikációtokban. Három könyvet küldött most Erdélyből nekem Dávid Ferenc, melyben a hit nyilván megmutattatik. Azoknak egyikét Fehérvárra küldöttem. Kiáltsatok immár

bátran. Azzal mi semmit gondolunk, megismeritek ezután minémű orcával jártatok és az eretnokség, mellyel minket szidtatok, tireátok száll és szállott is. A vallásról a hallgatók tegyenek ítéletet. Ti előállni nem mertek, hogy írással bizonyítsatok.”

Ennyit tartottam szükségesnek idézni a levélből. A stíluson ne csodálkozzunk, hiszen a korabeli hitvitázók disputálásának stílusa ez. Ami azonban fontos a történelem számára: Nagymarosi Trombitás János meggyőződéses híve volt az induló unitarizmusnak. Közvetlen kapcsolatban állt Dávid Ferencsel, könyveket kapott tőle és misszionáriusokat várt Kolozsvárról. A könyveket is, és hihetőleg a várt térítőket is irányította, mintegy kijelölte a misszió irányát. Tagadhatatlan, hogy az általa kijelölt dunántúli vidékeken, Nagymaroson, Székesfehérvárott, Szabadbattyánban és Polgárdiban értesültek hitelesen először unitárius gyülekezetről. Az a tény pedig, hogy a hit kérdésében való döntés jogára hivatkozik, jellegzetesen unitárius álláspont. Hitének és meggyőződésének legjobb bizonyítéka a budai disputa, a tragikus életű Alvinczy György vértanúhalála után történt események, amelyek a budai pasa intézkedése nyomán születtek. Ezeket a pasa és Trombitás jó kapcsolata következtében sikerült létrehozni. Erről azonban lapunk egy következő számában lesz részletesen szó.

(Folytatjuk)

Szász János

Sok szeretettel köszöntjük sorozatunk szerzőjét, **Szász János** lelkészt, a Teológiai Intézet igazgatóját lelkészi jubileuma 50. évfordulója alkalmából.

Teológiai tanulmányait Kolozsváron az Unitárius Teológiai Akadémián – párhuzamosan a Ferencz József Tudományegyetem bölcsészkarával – végezte. A háború után Magyarországra kerülve dr. Csiki Gábor püspöki helynök Polgárdiba nevezte ki lelkésznek 1946. március 31-én. Ezután a debreceni és kocsordi szolgálati évek következnek, majd az egyház 1983-tól nevezi ki János bácsit a Teológiai Intézet igazgatójának. Még most is, túl a 70-ik évén, mint a Dunántúli szórványegyházközség lelkésze járja fáradhatatlanul a vidéket, kutatja a hódoltsági magyar unitarizmus nyomait, könyvet ír, publikál, konferenciákat szervez, előadásokat tart.

1995. március 24-én a rádió istentiszteletet közvetített Polgárdiból, arról a helyről, ahonnan 50 évvel ezelőtt indult el az unitárius hitet hirdetni és terjeszteni. Az ünnepi istentisztelet alkalmából a Magyarországi Unitárius Egyház nevében Orbókné Szent-Iványi Ilona főjegyző-püspökhelyettes köszöntötte, majd Polgárdi alpolgármestere, egyházközségének gondnoka és szórványban élő hívei sokasága.

Drága János Bácsi! Ezúton gratulálunk lapunk nevében mi is, és kérjük Isten áldását, hogy – immár megújult egészségben – a szokott fiatalos lendülettel és tudásvágygal még sokáig szolgálhasd egyházunkat.

szerk.

Virágvasárnap 1996.

Régen történt. Jézus, az embernek Fia bevonult Jeruzsálembe tanítványai kíséretében. Az emberek olajággal, a béke jelképével és Hozsánná-val fogadták. Tudta mi vár rá, minek kell beteljesednie. Tanítványai közül az egyik, Júdás, az Iskarióti 30 ezüstpénzért elárulta. Az embernek Fiát elfogták, megkínozták, kinhalált szenvedett. Érted, értem, mindannyiunkért Testvérem!

Most történt, március végén. Ifjúsági konferencia volt, ünnepi, virágvasárnapi istentisztelet. Nem tudunk bemenni a templomba, kordon fogadott. Egyhá-

zunkon Evita Peron (Madonna) óriási képe. Nehezen beengedtek. Két napig tankok dübörögtek, gyászzené hallatszott. Evitát siratták. Júdás 30 ezüstöt kapott, Budapest három és fél millió forintot. Egyházunk elé – sajnos le kell írnom – mozgó toaletteket állítottak. Tudom, nincs hozzá közünk, mert közterület. Ez történt 1996. március 30–31-én.

Az embernek Fiát elfogták, megkínozták, kinhalált szenvedett. Érted, értem, mindannyiunkért. Még mindig nem érted Testvérem?!

Bencze Franciska

Amerikai unitáriusok mintazarándoklata Erdélyben

1995. május 11. és 24. között dr. Gellérd Judit vezetésével tizennégy amerikai unitárius látogatta meg egyházközségeinket. A látogatás zarándoklat mivoltát az amerikaiak különösen hangsúlyozták, és szellemében valóban az volt: valamennyiünk lelkét érintő, s őket mélyen átalakító zarándokút. Szerves részét képezte a testvéregyház-programnak, mely már eddig is oly sok örömet szerzett az erdélyi és tengerentúli hittestvéreknek.

A tizennégy tagú csoport valamennyi résztvevője az észak-amerikai és kanadai unitárius univerzalista egyház illusztris személyisége volt, heten lelkészek. Nem érdektelen felsorolni nevüket: dr. Peter Raible Seattle-i lelkész, a Testvéregyház Tanács újonnan választott elnöke és a csoport vezetője, dr. Richard Boeke, a Tanács alelnöke, dr. Jane Mauldin, Rev. Frances Buckmaster, Rev. Elisabeth Grene, Rev. Sandra Lee, Rev. Virginia Sparling lelkészek, dr. Barbara Bowman, dr. Edgar Crane egyetemi tanárok, Midge Jones a Veatch Program alelnöke, Don Matson, Caroll Payne világi vezetők, Leona Jona a honolulu-i kisebbségi rádió-stúdió igazgatója, dr. Gellérd Judit a Testvéregyház Tanács főtákaré. A látogatás megszervezésében és lebonyolításában mindvégig részt vett e sorok írója is.

Mintazarándoklatnak olyan értelemben nevezhető e látogatás, hogy eddig szokatlan, de követésre buzdító precedenst teremtett arra, hogy iktassanak az útvonalba „Isten-háta-mögötti” falvakat is, ahol amerikai csoport még sosem járt, hogy a környék lelkészeit meghívják minden este oda, ahol éppen az éjszakát töltötték, s így eszmecserére alkalmat adjanak. Szálláshelyünket is gondosan választották meg. Szállodák helyett a nemzetközi összefogással létrehozott két ifjúsági központban: a torockói Tóbiás házban és a homoródszentmártoni Dávid Ferenc Ifjúsági Központban töltöttünk több éjszakát is. A kényelmes, a pompás kiszolgáláson és a remek konyhaművészetén túl nem kis büszkeségünkre szolgált, hogy egy kicsit az övékben laktunk, melyet a közös erőfeszítés varázsolt így szépre.

Torockón ekkor nyitották meg a Tóbiás Éva Galériát Vass Albert festőművész képeinek kiállításával. Ezt ismét dr. Tóbiás Károly professzor nagylelkű ajándéka tette lehetővé. A megnyitó ünnepségen Szörényi Éva neves színművésznő is jelen volt. A Tóbiás családot felkérésükre dr. Gellérd Judit képviselte.

Mindig öröm Aranyosrákosra látogatni. A lelkészházaspár és a keblitanács most is kitett magáért: gazdag kézimunka kiállítással és szeretetvendégséggel fogadott.

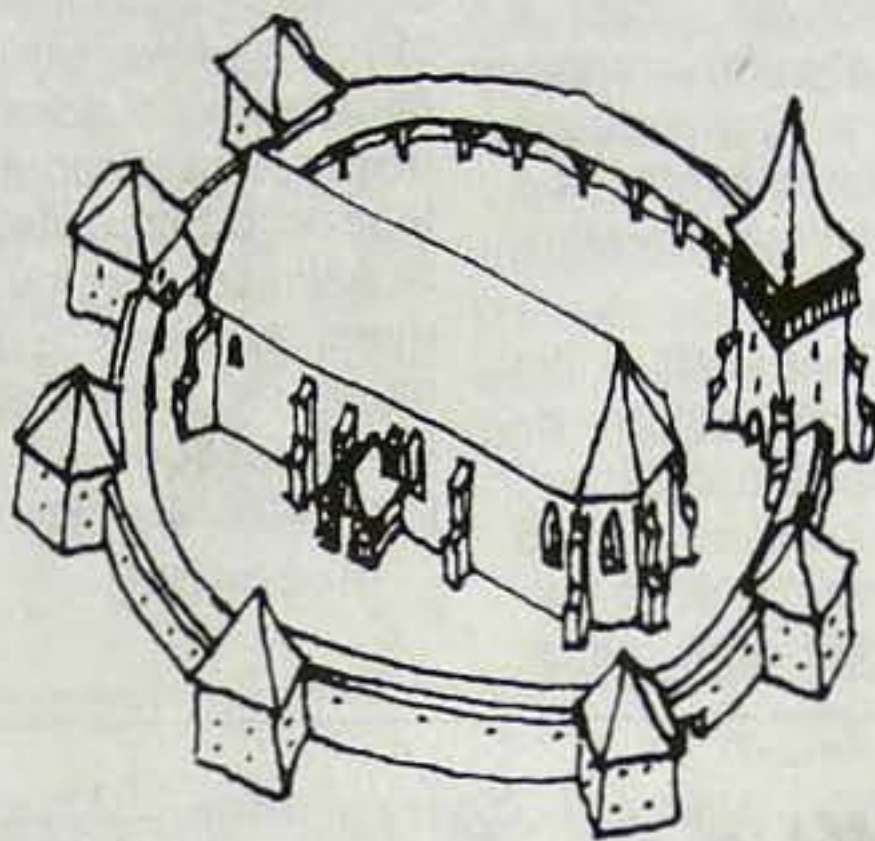
Mészáros Balázs Ferenc sírjánál mindenki megrendülten állott.

Az első hétvégét a csoport Kolozsváron töltötte. Mindhárom templomunkban egy-egy amerikai lelkész szolgált. A belvárosban dr. Peter Raible a könyörülő szamaritánus

példázatára épített emlékezetes beszédet, melyet dr. Gellérd Judit tolmácsolt.

Az irísi egyházközségben Rev. Frances Buckmaster kanadai lelkész, a monostori templomban dr. Richard Boeke – jelenleg Angliában szolgáló lelkész – végezte a szószéki szolgálatot. A zarándoklat emocionálisan is kimagasló eseménye volt dr. Erdő János püspök úrral és az egyház többi vezetőjével és tanáraival való találkozás a Tanácsteremben.

A történelmi Torda meglátogatása hasonlóan megrendítő volt az először Erdélybe zarándoló amerikaiaknak.

A homoródszentmártoni templomvár a XVII. század végén
Gyöngyössi János:
Székel templomvárak

Az egyházközségeink látogatása a következő héten is folytatódott Marosvásárhelyen, Nyárádszentmártonban, a Nyikó mentén és a Homoród mentén. Nyárádszentmártonban Varga Sándor ünnepi fogadtatása a 700 éves templomban, majd a fehér asztalnál feledhetetlen. Sándor János faragóművész munkáival és a nőszövetség varrottásaival ajándékozták meg a vendégeket, majd mindenkit családoknál szállásoltak el. Jó volt látni, amint híveink nyelvi korlátok fölé emelkedve fogták meg az „idegenek” kezét és csomagjait és beszélgetni kezdtek a szemek. Sok emberséggel telítődünk.

A következő nap Siménfalván minden hatványozottan ismétlődött. Meglepetésünkre az egész falu apra-

ja-nagyja vasárnapiba öltözve a papilak udvarán fogadott. Székelyruhás népes gyermekkórus énekelt és táncolt, köszöntőbeszédet váltották egymást. A környék valamennyi lelkésze és felesége is jelen voltak. A Nyikó mentén amerikai csoport eddig még nem járt. És a forró ünneplés itt Gellérd Judit-Zizinek is szólt, akinek Siménfalva a szülőfaluja. Aztán megszólaltak a harangok és mindnyájan bevonultunk a templomba, ahol Gellérd Judit édesapja hajdani szószékéről először, s maga is palástosan tartott beszédet két nyelven a „szent ez a hely” és „az én gyermekem elveszett és megtaláltatott” bibliai gondolatokra építve. Szombatfalvi József csehétfalvi lelkész az imádság ajándékát hozta, Bíró Lajos helybeli lelkész pedig Richard Boeke-val együtt Marosi Imre – Gellérd Imre egykori gondnoka – dédunokáját keresztelte meg. Ünnepi szeretetvendégség után boldogan engedte át magát mindenki a helyi családok szerető gondoskodásának.

Noha naponta több egyházközséget is látogattak, de az élmények jellegükben rendkívül különbözőek voltak. Abban azonban hasonlítottak, hogy minden reggel a helybéli templomban reggeli istentisztelettel nyitottuk a napot, imával töltöttük fel lelkünket, s az este is a templomban talált ismét.

(Folytatjuk)

Farkas Dénes
(Kolozsvári Unitárius Közlönyből)

Kisebbségek és egyházaik

A Friedrich Naumann Alapítvány 1996. március 7–8. napjain „Kisebbségek és egyházaik” címmel konferenciát rendezett a visegrádi Hotel Silvanusban. E konferenciát a magyarság kárpát-medencei jelenlétének, a honfoglalás hivatalosan nyilvántartott ezerszáz éves eseményének tiszteletére szervezték.

A konferenciára egyházunk képviselőit is meghívták. Résztvevők: *Kászoni József* lelkész, ifj. *Bencze Márton* egyházi titkár, *Bencze Franciska* főszerkesztő, *Gálffy Gábor*, a Budapesti Unitárius Egyházközség gondnoka és felesége, *Felhős Szabolcs*, a beregi szórványgyülekezet gondnoka.

Dr. William Schultz és Pröhle Gergely

A rendezvény programja:

Az első napon *Pröhle Gergely* projektvezető (Friedrich Naumann Alapítvány) nyitotta meg a konferenciát, üdvözölte a megjelenteket, majd *dr. William Schultz*, az Amnesty International (USA) ügyvezető igazgatója, *dr. Tabajdi Csaba*, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára, és *dr. Robert Traer*, az International Association for Religious Freedom (IARF) főtitkára tartott előadást, amely után az erdélyi kisebbségek egyházainak szerepéről rendeztek kerekasztal-beszélgetést. Ez utóbbinak vitavezetője *Zalatnay István* református lelkész, a budapesti Erdélyi Gyülekezet lelkipásztora volt. A vitaindító előadást *Bíró A. Zoltán*, a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutató Központ vezetője tartotta. A kerekasztal-beszélgetésen *Böjthe Csaba*, a dévai Szent Ferenc Alapítvány küldötte, *Dobai István* kolozsvári jogbölcsész, *Fórika János* görényüvegcsüri lelkipásztor, *Gergely István* csíksomlyói plébános, *Mester Zsolt* nagyvárad református főiskolai rektor és *Sógor Csaba* madéfalvi református lelkész vett részt.

A második nap délelőttjének az első felében a szlovákiai magyarság egyházi élete volt a kerekasztal-megbeszélés tárgya. Vitavezető *Törzsök Erika* helyettes államtitkár, a Határon Túli Magyarok Hivatala helyettes vezetője volt. A vitaindító előadást *Gyurgyik László* pozsonyi szociológus tartotta; a beszélgetés résztvevői: *Bartal Károly Tamás* premontrei apát (Jászfalu), *Erdélyi Géza* lelkész-teológiai előadó, *Gábor Bertalan* r.k. esperes (Nagykapos), *Mics Imre* r.k. pap (Rapp), *Peres Imre*, a komáromi Calvin János Teológiai Akadémia professzora, *Mikó Jenő* pozsonyi református püspök, *Kogyecz Mihály* nyitrai r.k. püspök, *Zsigó János* dunaszerdahelyi r.k. esperes.

Ugyanaznap délelőttjének a második felében a kerekasztal-beszélgetés vitavezetője *Tirts Tamás*, az Országgyűlés fideszes képviselője volt. A vitaindító előadást *Szépfa-lusy István* bécsi evangélikus lelkész tartotta. A beszélgetés résztvevői: *Holovács József* ungvári görög katolikus segédpüspök, *Papp Lajos Tihamér*, a Kárpátaljai Ferences Misszió küldötte, *Utasi József*, a jugoszláviai Tótfalu Szent József plébániájának képviselője.

A rendkívül fontos, elsősorban a határainkon kívül élő magyarok szempontjából nagy jelentőségű konferencia számtalan gondolata közül egyet kívánok kiemelni, amelyet *Tabajdi Csaba* államtitkár úr fogalmazott meg: Napjainkban az a kérdés, hogy az egyházak, azon belül a magyar egyházak meg tudják-e találni az adott országon belül a helyüket.

Dr. Robert Traer és Pröhle Gergely

Illesse köszönet e helyről is a nagyon gondos szervező munkát végző *Friedrich Naumann Alapítványt*, *Pröhle Gergely* projektvezető urat, és a szervező munka oroszánrészét végző *Tényi Szilviát*.

Gálffy Gábor

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Kozma Gergely (1774–1849)

Kozma Gergely színdarabfordításokkal, könyvterjesztéssel, könyvtárával és gyakorlati lelkészi tevékenységével iratkozott fel a XIX. sz. első felének unitárius nagyjai sorába. Mint sok más nagynevű kortársának, neve a mai nemzedék előtt alig-alig ismert. Pedig többen is megemlékeznek róla, az unitáriusok közül, a Keresztény Magvetőben Buzogány Áron (1871. VI. k.) és Kozma Ferenc. Művészettörténeti tanulmányaiban pedig Kelemen Lajos (1984). Az irodalomtörténelemben Bayer József (1897) és Szinnyi József (1890–1914.). Kazinczy erdélyi leveleiben Kristóf György (1944). A Színművészeti lexikonban Schöpflin Aladár, az Életrajzi lexikonban pedig Kenyeres Ágnes.

Kozma Gergely apja, Mihály 27 évig a szentgericei egyházközség lelkésze volt. Egyházi író, rendtartó, szervező tehetség – olvashatjuk Kelemen Lajos „Művelődéstörténeti tanulmányok” című munkája II. kötete, 178-ik oldalán. (1984)

Gergely Szentgericén született 1774. szeptember 19-én. 10 éves korától a tordai – majd a kolozsvári unitárius gimnáziumban tanult. Beteg édesapja helyett többször végzett szószéki szolgálatot, majd annak halálát követő esztendőben (1799) Szentgerice rendes lelkésze lett. 1816-ban köri jegyző, 1817-ben esperes, majd egyházi közügyigazgató volt, 1833–1849-ig Kövenden lelkész.

1807-ben házasodott. Felesége a Nyárádszentlászlón lakó déslívi Pataki Anna.

Kozma Gergely élete egybeesett a felvilágosodás kora két nagynevű irodalmára, Berzsenyi Dániel és Kölcsey Ferenc életével. Ismert és nagynevű unitárius kortársai az eposzíró püspök Aranyosrákosi Székely Sándor; a kolozsvári színház történetét megörökítő Kaali Nagy Lázár; a Bécsben és Jénában tanuló egyházi író Füzi János, – Szász Mózes – és Sylveszter György; a német felvilágosodás gondolkörében mozgó Molnos Dávid; a Helvetiust fordító forradalmi szellemű id. Kiss Mihály, és az 1849. évi román mézárlásnak áldozata Füzi Ferenc voltak.

Ismert Kozma Ferencnek – Kozma Gergely életrajzírójának – egy irodalomtörténeti vonatkozású megállapítása. E szerint „az irodalomtörténet olyan, mint egy színdarab, amelynek csak főszereplőit és főhőseit ismerjük, de a mellékepipódok – és személyek kidolgozatlanul és ismeretlenül maradnak.” Majd így folytatja: „Pedig éppen ezekben rejlik a hősök erejének eszköze és ezekben tükröződik vissza hatásuknak teljessége”.

Kozma Gergely egyike azoknak, akiknek alkotása, ha csak mellékszereplői minősítésben is, de hozzátartozik az irodalomtörténet nagy egészéhez.

Első irodalmi kísérletei a kolozsvári nemzeti színjátszás felé tett első lépésekkel függték össze.

A hivatalos színjátszást – mint mindenütt, a kolozsvárit is – a műkedvelők előzik meg. De, hogy bármit is előadjanak, színdarabokra van szükség. Ezt az igényt elégíti ki Kozma Gergely fordításaival.

Még gimnazista korában, 1794-ben, megkezdte színdarabfordító tevékenységét. Lefordította Kleist Kristian „Seneca” című háromfelvonásos szomorújátékát, majd Kotzeube „Szerencsen rabok”-ját. Később Landerer megrendelésére, a Téli és Nyári Könyvtár kiadványa részére Clementi „Laurá”-ját, Lissara „Abesszíniai Amazon”-ját, és Goldschmidt „Római Biográfiá”-ját. Fordításainak népszerűsége és sikere nyelvezetének és stílusának tudható be. A korabeli nagy írók, mint pl. Kazinczy, Döbrentei és Csokonai egyaránt az elismerés hangján nyilatkoztak munkájáról.

Kozma Gergely otthonos volt a latin, a görög, a francia és a német nyelvben. Amikor például hozzáfogott Reimar Samuel hamburgi tanár „A természeti vallás főbb ágazatai”-ról írt elmélkedései „magyarításához”, nyelvismerete birtokában áttanulmányozta a korabeli szakirodalmat, hogy fordítása közérthető, illetve tökéletes legyen. Kozmát munkájában nem az anyagi érdek vezette, nem pénzért, hanem tiszteletpéldányokért dolgozott. Célja az irodalom föllendítése, az eszmei iránymutatás és az olvasási vágy fölébresztése volt. 1805-ben „Új Kertecske” címen ódát írt Teleky Mihályhoz, amely klasszikus verselésben való otthonos-

ságáról tanúskodik. Írt ABC könyvet a gyermekek részére, s a Landerer könyvkiadó buzdítására hozzáfogott regényíráshoz is, de fölismerte, hogy ezzel csak az üzleti spekulációt szolgálná és felhagyott vele. Föltételezhető, hogy ha Kozma nem él – a nehéz közlekedési viszonyok miatt – szellemi elszigeteltségben, vagy élvezhette volna bármelyik jelesebb irodalmár szellemi útmutatását, az irodalom legnagyobbjai közé emelkedik.

Kozma a cenzúra miatt az 1810-es évek második felében be-szüntette irodalmi tevékenységét és a továbbiakban az irodalmi alkotások terjesztésével szerzett nagy érdemeket.

A kor ismeretében tudjuk, hogy a századforduló utáni évtizedekben alig jelent meg néhány újság és a könyvtáraknak maguknak kellett a könyvek számára piacot létesíteniük. Kozma a pesti és a pozsonyi kiadók megbízottjaként előfizetőket toborzott. Nagykiterjedésű ismeretsége révén velük szaporította az erdélyi olvasóközönség táborát. E tevékenységének eredményeként értesült minden új alkotásról és a korabeli írókkal folytatott levelezése eredményeként elmélyülhetett az irodalom kérdéseiben. Tervbevett egy havonta megjelenő „Közlöny” kiadását, de ez a szándéka az egyre gyarapodó folyóiratok miatt nem jutott el a megvalósulásig.

Kozma azonban nemcsak terjesztője, hanem gyűjtője is volt az irodalmi alkotásoknak. Gyűjtötte úgy a hazai, mint a külföldi munkákat. Könyvtárával mindig rendelkezésére állt a vidék érdeklődő és tanulmányzó közönségének. Hírlapot is járatott. Így az élet napi eseményeiről is tudta tájékoztatni a köré csoportosuló irodalombarátokat.

Mint lelkész, egyházi beszédekben is terjesztette az irodalomból merített eszméket. Foglalkozott a nőneveléssel, a női egyenjogúsággal, a falusi és a városi iskoláknak és az anyáknak nevelést befolyásoló szerepével. Modern nevelési eszméket hangzatosított és hirdetett. Kinyomatott egyházi beszédei növelték népszerűségét.

Ismertes az Augusztinovics-féle alapítvány felhasználására adott véleménye. Ebben a kolozsvári kollégiumban jogi tanszék felállítását javasolta. 1813-ban a Főtanács felé egyházi nyomda alapítására nyújtott be tervezetet.

Irodalmi munkásságán túlmenőleg megmaradt népének élő és népe javát előmozdító sokoldalú lelkésznek.

Tanulmányozta a gyakran előforduló betegségek ellenszerét. Tapasztalatai felhasználásával „recept könyv”-et írt. Gyógyfüveivel és maga készítette gyógyszerkészletével nap mint nap gyógyította a betegeket. Följegyzése szerint 1816 és 1849 között 2.960 fogat húzott ki.

Gyógyításai mellett foglalkozott gyümölcsfajmesítéssel, meteorológiai megfigyelésekkel, takarékegyletek létesítésével. Élete utolsó pillanatáig küzdött a művelődési és a szabadság áldásainak bővítéséért.

Kozma lelkészi tevékenységének 50-ik évfordulóját Kövenden, 1847. szeptember 30-án ünnepelték meg hívei, barátai és tisztelői körében.

Életének két utolsó éve a szabadságharc idejére esett. Idős korára való tekintettel a szabadságharcban nem vett részt, de toborzó dalaival, a nemzetörök előtt elhangzó prédikációival a szabadságharc sikeres végkifejléseért küzdött. Orbán Balázs „Székelyföld leírása” című munkájában Aranyosszék leglelkesebb apostolának mondja, ki idős kora miatt szónoki tehetségét hasznosította a haza szolgálatában.

1849. augusztus 14-én halt meg, amikor az oroszok elérték Aranyosszék határát. Halála a börtöntől mentette meg. Végakaratának megfelelően, 15 évvel azelőtt meghalt felesége mellé temették. Iratait, könyveit, leveleit a kolozsvári kollégium könyvtárában helyezték el.

Kozma Gergely emlékének felújításával ismertetésemet életrajzírója zárómondatával végzem: „soha nagyobb lelki örömmel tollamat nem tettem le, mint most, midőn szívben és lélekben felmelegedvén a szép múltnak szentélyében hogy áldozhaték.”

Kelemen Miklós

Az erdélyi unitárius leánynevelés története

III. rész

Személyes emlékeim

Hála a Leányotthon szellemének, a nagyok sokat segítettek, magyaráztak. Persze nemcsak nekem. Ott mindenki megtett mindent a társakért önzetlennül. Az egyetemista lakótársak is példaadó módon viselkedtek velünk. Bármilyen kérdéstünk, szívesen válaszoltak, tanítottak. Tóth Katától sok francia szót tanultunk, s azok alkalmazását a beszédben. Vele ma is barátságos viszonyban vagyok.

Egy alkalommal nagyon megijedtünk. Felmentünk a hálóba, és mint minden gyermek, kíváncsiak voltunk, hogy mit csinálnak az egyetemisták. Mellettünk volt a szobájuk. A két Szentkirályi lány – orvosnak készültek – éppen a koponyát tanulmányozta. Erre mi visítva kirohantunk. Hát így jár, aki kíváncsi.

A kosztot az Unitárius Kollégium konyhájáról hozták pirospozsgás leányok. És szigorúság ide, szigorúság oda, bizony sok levelet loptak be az „uniterektől” az otthonistáknak. Mi, a leányok tudtuk, de soha nem árulkodtunk.

Amint már mondtam, finom ebédeket kaptunk. Ilonka néni megtanított kulturáltan enni és viselkedni az asztalnál. A részét mindenki megette. Válogatni nem lehetett. Velem mégis baj történt. A tányéromon hagytam a salátafőzeléket tükörtojással, mert nem szerettem. Felügyelőnőnk azonnal észrevette, és kötelezően megetette velem. Egész éjszaka rosszul voltam.

Ebéd után sétálni mentünk sorban. Jártunk a Házsongárdban, a botanikus kertben, ismerkedtünk a várossal. Ha nem vittek sétálni, akkor délután 4 óráig szabadok voltunk. Énekeltünk, olvastunk, beszélgettünk. Második gimnazista korunkban mi, a négy „ref-fes” babázni bújtunk el a folyósón a szekrények mögé. Javában varrtuk a babaruhát, amikor Ilonka néni állt meg mellettünk. Még a vér is megfagyott bennünk. Most mi lesz? Nem kifogásolta, hanem még segített, hogy szebben varrjunk. És még rongyot is ígért további babázásunkhoz. Adott is. Ilyen volt. Mindent tudott, mindent látott, semmit el nem nézett, de amit helyeselt, azt pártfogolta.

A szilencium délután 4 órakor kezdődött, 7 óráig. Akkor vacsoráztunk. Tanulás ideje alatt egyik nap Margit néni, másik nap Ilonka néni ügyelt fel. Margit néni néha helyettesítette egy

nagy leány. Ilonka néni velünk ült a tanulóban és kézímunkázott. Mindig rendes, tiszta, ápoltság volt. Munkája ízléses, különleges. Tőle tanultam meg stoppolni. Lefekvés előtt gyakran kikérdezte a leckét, aki nem tudta, sarokba állva kellett megtanulnia.

Vacsoraszünetben még megbeszéljük a leckéket, tisztáztuk, amit nem értettünk. Máskor énekeltünk, szórakoztunk. 8–9-ig átismételtük a leckét, és 9 órakor felmentünk a hálóba. Ismét derékig mosdás hideg vízben, fogmosás és fekvés. Ha Ilonka néni nem jött fel a szobájába, akkor beszélgettünk. Sok székely leány volt. Ott tanultam meg a székely himnuszt, mert halkan énekeltünk is.

Nappal zajos volt a város, de éjszaka nagyon csendes. Autók nem jártak, csak a konflisok. Még ma is hallom a lópatkók ütemes kopogását. Az intézettel szemben levő sarkon működött egy nyári kert, ha jól emlékszem Brinzas volt a neve. Szébbnél szebb slágereket hallgathattunk, az altatott el. A „Sorában” is állandóan szólt a zene a hangszórókból. Szép zeneszámokat tanultunk. A slágerekről jut eszembe Köble Istvánné Gálfi Sári leveléből egy rész. Idézem:

„Kedves emlék jut eszembe Margit néniről. Akkoriban gyakran énekeltünk egy sláger:

„Ne legyen tavasz,
ne legyen május
Ne legyen szívemben nyár.”

Mikor Margit néni erre egyszer felfigyelt, szelíden megszólalt:

– Nem kell fiam ilyet énekelni, mert fogytán van a tüzelő, nagy szükségünk van a tavaszi és nyári melegre. Volt humora. Különböző is Margit néni nagyon emberséges, megértő igazgatónő volt. Sokkal liberálisabb szellemet valósított meg az Otthonban, mint más leánynevelő intézetekben. Érthető, hiszen unitárius volt.

Szombaton vacsora után táncoltunk a zongoraszobában. Ütő Irma (Buba), Sigmond Júlia és Furdek Lujza szolgáltatta a zenét. Nagyon szépen zongoráztak. Ismerték a divatos táncdalokat. Leány leánnyal táncolt, és nagyon jól éreztük magunkat. Most visszagondolva látom, hogy milyen szerény szórakozás volt ez, de nekünk nagyon tetszett. A mostani bentlakások milyen összkomfortosak és modernül beren-

dezettek, de merem állítani, hogy a régi Otthon hangulatát utol sem érik.

Kéthetenként fürödtünk és haját mostunk. Nem emlékszem pontosan, hogy egy vagy két fürdőkád volt. Azt biztosan tudom, hogy osztályonként vártunk sorunkra, de veszekedés, lökdösődés nem volt. Fegyelmezettek voltunk.

Egy dolgot hiányolok az intézeti nevelésben. Leányokat érintő fontos kérdésekről soha nem beszéltek. Semmi felvilágosítást nem kaptunk. Senki segítségünkre nem volt, még egymás közt sem beszélgettünk róla. Nagyon helyeslem, hogy ma már az iskolában, tanároktól megkapják a testi fejlődéssel járó tudnivalókat. Ez a téma a tisztálkodással kapcsolatosan jutott eszembe.

Volt szépen berendezett betegszobánk. Aki lázas volt, ide került, és csak akkor mehetett ismét iskolába, ha egy napig teljesen láztalan volt. Mások 3 napra emlékeznek. Nem vagyok biztos. A beteget a társak nem látogathatták, csak az ajtón keresztül érdeklődhettünk hogyléte iránt. Olvasnivalót nem volt szabad beküldeni, ami bizony nagyon hiányzott a lábadozásunk idején. Teljes nyugalomban kellett fekvődni az ágyban. Intézetünk orvosa dr. Márkos György volt. Orvosságok közül leginkább a ricinust és a kinint használtuk.

Vasárnaponként kimenőt kaptunk. Rokonnal, barátal, akiket a szülő megjelölt, kimehettünk. Vacsoraidőre benn kellett lennünk.

Megtörtént, hogy a felelősséget vállaló család tudtával a Sétatérre vagy a botanikus kertben kötöttünk ki, ahol nevetve találkoztunk össze más otthonistákkal, akik szintén kettesben vagy csoportosan andalogtak a „nagy Ó”-vel. Ártatlan kis szórakozások voltak ezek, hiszen a fiú a leánynak még a kezét sem merte megfogni. Persze ezeket az élményeket este „feldolgoztuk”.

Vasárnap lehetett vendégeket fogadni az ebédlőben. Fiúkat is, ha rokon volt.

Ezek is izgalmas délutánok voltak, amikor szólt a bejárat csengője, kíváncsisággal vártunk, hogy kit hívnak ki. Derűs napok voltak, ma szép emlék.

(Folytatjuk)

Törökné Borbély Lenke

Ifjúságnak

MEGOLDÁS

Döntsd el a következő állításokról, igaz vagy nem igaz!

1. Ézsau egy tál lencséért eladta elsőszülöttségi jogát Jákobnak.
2. Saul volt Izrael első királya.
3. Jeruzsálemet Dávid király tette Izrael fővárosává.
4. Salamon vagyont kért Istentől.
5. Jonathán, akárcsak apja Saul, gyűlölte Dávidot.
6. Illés hatalmát Elizeus örökölte.
7. József nem tudta megfejtetni a fáraó álmát, ezért börtönbe zárták.
8. Jézus negyven napot töltött a pusztában, miután az ördög négyszer megkísértette.
9. Keresztelő János teveszőrből készült ruhát viselt, bőrövével a derekán, sáskát és vadmézet evett.
10. Pál Efezusban tért meg.
11. Jézus kilenc leprást gyógyított meg.
12. Bartimeust bénaságából gyógyította ki Jézus.
13. Judás árulta el Jézust harminc ezüstért.
14. István diakónust halálra kövezték.

14. igaz	13. igaz
12. hamis	11. hamis
10. hamis	9. igaz
8. hamis	7. hamis
6. igaz	5. hamis
4. hamis	3. igaz
2. igaz	1. igaz

Ha részletesebb választ akarsz tudni, nézd meg a Bibliában!

Szász Adrienne

A húsvéti nagytakarítás

E nehezen értelmezhető rítusok egyik csoportja egészen határozottan az emberiség ősi tisztulásvágyának, a katarzisének drámai megjelenítése. Az, amely tehát a zsidóságban is munkálkodik, amikor a bűnbánat napján a folyók széléhez zárandokolnak s abba beleimádkozzák a bűneiket, hogy a víz sodra vigye el azt visszahozhatatlanul. Vagy, ahogy egy másik sémi szokás szerint a törzs a maga összes bűneit egy fekete kecskére ruházza rá, s ezt a bűnbakot aztán kiverik a sivatagba. Ez lesz a megváltás, a bűntől való megtisztulás bárányává, amikor a perzsa hatások alatt az Agni-Deust Agnus Dei-nek értelmezik át. („Agnus Dei, qui tollis peccata mundi”, „Isten báránya, aki elveszed a világ bűneit!”)

De ugyanez az általánosan emberi megváltás-mágia dolgozik abban a szokásban is, amikor a szalmabábut cipelik ki a folyóvízhez, s bedobják. Később persze oda fordul a magyarázat, hogy a „telet hordják ki”, mert mindig a tavaszi napéjegyenkor esedékes ez a szokás. S ha már benne vannak a lélek tisztogatásában, a ház tájékát is meg kell tisztogatni: tehát elkövetkezik a húsvéti nagytakarítás, a nagymosás. S ezzel a háztakarítással függ össze a varázslatok rontó erejétől való megtisztulás mágiája is. Minélfogva üsttel, kerepelővel minél nagyobb zajgást kell csapni, hogy a rossz szellemeket elkergessék a ház és az istenháza körül, s egyáltalán az egész falu tájáról; minélfogva húsvétkor szokták megtartani a zajgással egybekötött „hátárkerülőt”, zajongó szerszámok zenebonájától kísért processziót. S lévén, hogy a legősibb osztályharcoknak örökös alulmaradottja, Éva, ősidők óta minden bűnöknek örökös bűnbakja, s egyébként is természeténél fogva folyton tisztulásra szoruló teremtmény a Nő, ennélfogva – s persze még egyéb okoknál fogva is, amelyek azonban itt kontaminálódnak, vagyis egyéb indítékokkal összekeverednek – a nagy tisztogatás alkalmával elsősorban a nőt kell megtisztogatni, vízbe tenni, vödörrel leönteni, vizes teknőbe dugni, vagy legalábbis rózsavizes flakával meglocsolni.

Ez tehát a fura húsvéti szokásoknak ősforrása.

Supka Géza

(Részlet a Kalandozás a kalandáriumban és más érdekességek c. könyvből)

Erdélyi tájak üzenete

Árkosi Barabás Miklós verse, 1986. Kolozsvár.
(1902–1988)

Nyolcvan év küszöbén rendületlen állva
Fehér hajjal, fehér hóviharban
Sokat átéltem, sok hibán okulva
Kerülgetnek, igéznek, hozzám szegülnek
A szavak – kértem magamtól
Szabad-e nekünk, szabadon, békén,
Élnünk ma, a Kárpátok alatt?

A betűk összefonódnak bennem
S azt mondják beszélj...beszélj!
Légy láрма sziklán, hóviharban
S ne félj!

Sziklára állok, magam sziklájára, hogy lássanak.

Sikoltok, kiáltok a hangzavarban

Hogy halljanak!

Szót értsenek, ma itt élők és majd

Eljövendők-

Jövőt rombolók, hittel jövőt építők
Itt voltunk, itt vagyunk, az Olt, Maros,
Aranyos, Szamos mellett Kolozsvárt,
Gyergyó, Csik táján, Kovásznán,
A Bucsinon, a Hargitán
Itt élünk, itt maradunk a völgyekben és
Sziklán.

Itt élünk, dolgozunk, építünk

Munkánk árán.

A szikla porlad, völgyet tölt
Munkánk árán reményünk testet ölt
Kimondom, mert kerülgetnek a szavak
Legyen bár vakondtúrás vagy
Hóvihar.

Az élet kereke, mindig csak előre
Fordul és halad

A völgy, a hegy, a szikla, a folyó elődeink
Sírhanja is itt marad.

A folyó a tengerbe szalad,

A szikla itt marad

De Székely népünk itt élt, itt él

És itt marad!

(Bányai Ágnes pestszentlőrinci kántor
édesapja emlékére)

..... én protestáns vagyok. Mint
ilyen, szabadelvű, és jóindulatú
minden más vallás iránt."

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

Tavaszi és költészet

Mindkettőben érezni lehet az egyhangúságból való kitörést, a langyos fölmelegedést, a zöldülő természet illatát, a fenséges eszmék áradatának hatalmát. Egy új világ kitörését a hűvös hótakaró alól, úgy a természetben, mint az emberek lelki világában. Génusza fazon, valláson és állami határorsorompókon felülemelkedve indul el meleget árasztani az egész emberiségnek.

Úgy a tavasznak, mint a költészetnek logikája van. Körülbelül abban áll ez a logika, hogy ami fordulat, ami illat, ami nyelvzene, poéta szellemesség vagy érzés, az oly nagyszerű az emberek szemében, hogy odavannak a gyönyörűségtől. Állandóan megújulnak és sosem veszítenek egykori bájukból, s a későbbi nemzedékek még szebbnek találják a kikerics zsenge liláját és a dúsan bimbó-

zó cseresznyefa ágát. Arany János Toldija sem fakul ki a lelki tekintetekben, hanem csodás alkotás-ként új és új szellemi emóciókkal táplálja a lelki világot.

Tavaszi van, a költészet napja, mindkettő mértékét a kor ízlése, a fények és színek aránya, a formai tökéletesség, a belőlük kicsillanó gondolatok mélysége és tisztasága, az ellentétes világfölfogások összeütköztetésének finomsága határozza meg. Most, amikor a tavaszi újjá varázsolja a világot és fölébreszti az alvó természetet, most a költészet napján nem kívánhatok én sem mást, mint Goethe a halálos ágyán, utolsó szavaiban: „Mehr Licht!” az-az „Több Világosságot!”

Mikolai Bertics Mihály

Húsvét hétfőjére virradón

Udvarunk hátán a ruhaszáritó
oszlop kötéllelfeszített éjkereszt;
oldalról is nő az éj, nemcsak fentről;
a kelő nálunk sötétben ébredsz.

Itt mindenre vigyáznak, bárki volt;

fénylik a csillagok dárdaéle,
Mária könnye hull felhős szemünkből,
beszedett ruhák a majd ezredévek,

moshatatlan gyolcsok, mégis fehérben.
Anyaként nézzük a most is vérezőt,
mert mi vagyunk csak az örök szenvedők,

kik megváltattunk az emberi létre.
S mi vigyázzunk az idővel ébredőt,
szívünkkel: tavaszi lesz holnap délelőtt!

Kállai Emőd

Vásárosnamény

VÁSÁROSNAMENY

Felhős Dávid Ferenc díjnyertes vízfestménye
1987-ben Palo Alto városában (USA, Kalifornia)
a Nemzetközi Keresztény Békekonferencián volt kiállítva
„Beregi Golgota” címmel.

Ex libris

Mesterségem: régész

A március 1-jén a Szabad Tér Kiadó legújabb kiadványának sajtótájékoztatóján mutatta be László Gyula professzor atyánk fia fenti című könyvét Nemeskürty István, a budavári LITEA könyvesboltban.

Röviden vázolta a Rudnay Gyula tanítványából 34 éves korában kolozsvári egyetemi tanárrá lett, s ma 86 éves tudós és művész életútját – aki 1944 március 14-én adta ki első „népkönyv”-ét –, régészeti kutatásain és képzőművészeti alkotásain keresztül a Széchenyi díjnak (1991), II. János Pál pápa apostoli áldásának (1991, „Az Ács Fiának Evangéliuma” linoleumsorozataért) és a Magyar Köztársaság Középkeresztje a csillaggal kitüntetésnek (1995) az elnyeréséig.

»Az olvasó voltaképpen két könyvet tart a kezében. Az egyik a szó erejével és a kutatás szenvedélyével igyekszik megeleveníteni a magyar múlt jelenségeit és végigkísérni a mi életünkig úgy, hogy közben magáról is szót ejt a szerző. A másik könyv a szerző rajzi önéletírásának képsora. E húsz „rajzi szonettben” felidézi a szerző életét, amely nem a születéskor kezdődött, hanem amikor az „Ige testté lett”. Majd folytatódott Európa születésében, hiszen életünk Európa jegyében történik meg bennünk. Ezek után történik meg életének eseménysora s végződik azzal, hogy „sor-som menni, menni, menni”.

Maga az „írott könyv” kisebb dolgozatokat tartalmaz a szerző és a magyar nép életéről. Itt is az őstörténetből szegény Szabédi László haláláig ível a sorozat. Ezek az apró tanulmányok egyrészt újságokban jelentek meg, egyszerűen abból az okból, hogy folyóiratokban néha éveket kellett volna várni a publikálásukkal. Ennek ellenére nem „népszerűsítő” írások, csak közérthetők. Szokta mondani a szerző, hogy írásait először egy nagyon szigorú bírónak olvassa fel, s ha az nem érti meg, akkor a hiba a szerzőben van. Ezt a „lektort” László Gyulának hívják, ám nem a szerző, hanem unokaöccse, aki megmaradt odahaza Székelyföldön a kétkezi munkánál. Neki olvassa fel hangtalanul kis tanulmányait, de nagy könyveit is, természetesen csak gondolatban. Más is ellenőrizi írásait – ahogyan elmondja –, még hozzá azok, akiről ír. Az az érzése, hogy miközben az őseim művészetéről, az avarokról, magyarokról vagy kortársairól ír, azok mögötte állnak és figyelik, hogy mit ír róluk „ez a nadragos ember”.

Idézet a szerzőtől

Könyvtári kuriózum

Egy érdekes tanulmánnyal gyarapodott könyvtárunk állománya. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata az „Ethnographia” legújabb számában jelent meg Háló József cikke: „Az erdélyi gömbkövekről”.

Az Erdély földjét felépítő kőzetek sajátos változatai, a miocén földtörténeti korban keletkezett homokkő-konkréciókról van benne szó. E képződmények, különösen Kolozsvárnak a „geológiai specialitásai.” Alakjuk gömbölyűsége miatt a népnyelv leggyakrabban gömbköveknek nevezi.

Minket közelebbről ezek a kövek azért is érdekelnek, mivel ilyen gömbkővet őriznek a kolozsvári belvárosi unitárius templomban is.

Ahogy a cikkből kitűnik, a kolozsvári gömbkövek a város történelmében kétszer is, mint „szónoki emelvény” játszottak szerepet. Először 1568-ban, amikor Dávid Ferenc ilyen köről hirdette az unitárius vallás tanait. Ezt az eseményt a krónikás szájhagyomány alapján örökölte meg. Ezt a történetet mi jól ismerjük, amikor Dávid Ferenc a gyulafehérvári hitvitáról eklézsiájába, hívei közé visszatért és a nép ujjongva fogadta. Kérésükre a Torda és a Belközép utca szögletén, egy nagy kerek kövön beszédet tartott az „Egy Istenről”. Hitelveit pedig olyan elragadó ékesszólással fejtegette, hogy a nép, az ősz Heltaival együtt, vállain vitte be őt a piaci nagy templomba és az egész város az unitárius vallásra tért át...

A történelem folyamán egy másik kolozsvári gömbkő, másodszor is „szónoki emelvény”-ként szolgált. Petőfi Sándor és Szendrey Júlia nászútja alkalmából Kolozsvárra érkeztek. Az örvendező nép, körülvette őket a Biazsini szálloda előtt. Mire Petőfi egy ott heverő „nagy kerek köre” felállott és beszédet mondott, dicsőítve a népet, a szabadságot és a forradalmat.

Ebből a tanulmányból megismerhetjük tehát a mi „kerek kövünk” történetén kívül a kő geológiai sajátosságait és mindezeket túl gazdag irodalmát is. A cikk végén felsorolt irodalmi anyag teljességéhez, a mi könyvtárunk is hozzájárult. Ezért is dedikálta a szerző szeretettel a fenti különlenyomat egy példányát egyházi könyvtárunk számára.

Kaplayné dr. Schey Ilona

Tudósítások, hírek

Páskándi Géza:

Vendégség

(25 év után újra bemutató
Budapesten)

Március 22-én a Várszínház ismét műsorra tűzte azt a drámát, amit régebben Magyarországon több helyen játszottak, film is készült belőle. Lefordították több nyelvre, amit angol és lengyel bemutató követett. Örövendes esemény, hogy a sokak szerint vitatott darabot az új nemzedék is megnézheti, sőt mi is újra.

A dráma Dávid Ferenc házifogságban eltöltött utolsó hónapjairól szól. Házába „vendég” érkezik, Socino, akit Blandrata György, – Báthory Kristóf fejedelem megbízásából – kémkedni küld a püspökhöz. Mindkettőjüket megfigyeli Mária, a primitív cselédlány és jelenti beszélgetéseiket, viselkedésüket. Az ördögi játszmaából Dávid Ferenc kerül ki győztesen emberileg, erkölcsileg és hitében megerősödve. Inkább a halált vállalja, mint eszméinek, hitének feladását. A két besúgó sorsa a halál, az egyiknek erkölcsi, a másiknak fizikai.

A dráma oly korban játszódik, fródot, és játszódik ma is, hogy eszmei mondanivalója éppen ezért érthető. Páskándi Géza üzenete egyformán szól a múltnak, jelennek és jövőnek. Ezt az üzenetet, az „ideát” észre kell vennünk. Kicsinyesség lenne tőlünk a költői szabadság által kitalált személyek és viselkedések bírálatába elmerülni.

Mindenkinek ajánlom, ha lehet nézze meg a drámát, biztos vagyok benne, hogy az élmény – vagy így, vagy úgy, – de senkiből nem múlik el nyomtalanul.

A rendező és a szereplők átélve és átérzve az örök igazságot – a halhatatlan lélek korlátok közé nem szorítható szabadságvágyát – remekül oldották meg feladatukat.

A bemutatón és az azt követő fogadáson jelen volt és egyházunk nevében köszöntötte a rendezőt és a művészeket Bencze Márton püspök.

(Jegyek a Színházak Jegyirodájában, a Nemzeti Színház és a Várszínház jegyirodáiban elővételben válthatók)

Bencze Franciska

Közlemény

A Nemzetközi Keresztény-Zsidó Tanács nyilatkozata A megfélemlítési kísérletek elvetése

A Magyarországi Keresztény-Zsidó Tanács támogatja a Nemzetközi Keresztény-Zsidó Tanács március 11–13. között Heppenheimben (Németország) tartott végrehajtó bizottsági ülésének nyilatkozatát, amely elítéli a Hamas öngyilkos hadjáratát. A VB ülésén a magyar tanács részéről Tamás Bertalan, a Zsinati Iroda külügyi osztályvezetője, a tanács főtitkára vett részt.

A keresztények és zsidók nemzetközi tanácsa, a világ jóakarató és békeszerető embereivel együtt borzadva értesült a Hamas öngyilkos bombázói által Izrael állam ártatlan polgárai ellen indított gyilkos hadjáratról. Mélységes együttérzésünket fejezzük ki Izraelnek, elsősorban az áldozatok családjainak – áll a VB ülésén elfogadott nyilatkozatban.

Elvetünk mindennemű megfélemlítési kísérletet, amely empátia vagy megértés köntösében menteni és törvényesíteni igyekszik ezeket a terrorcselekményeket – hangsúlyozza a nyilatkozat.

Felhívjuk a kormányokat, hogy hirdessék meg gazdasági szankciók foganatosítását mindazok ellen az országok ellen, amelyek támogatják a terrorizmust és amelyek nem juttatják világosan kifejezésre visszatetszésüket és tiltakozásukat az ilyen cselekmények ellen.

Felkérünk minden keresztény, zsidó és mohamedán közösséget, azok vezetőit és központi képviselői szerveiket, hogy folytassanak megbeszéléseket az olyan gyakorlatról, amikor visszaélnék a vallásos érzéssel és azt gyűlölködés és erőszak igazolására használják fel, a vallások között párbeszéd folytatása helyett.

Sürgetően kérjük Izraelt és a palesztin autonóm vezetőséget, hogy kétsedelem nélkül folytassák a békefolyamatot, hogy ezáltal hatástalanná tegyék a béke ellenségeinek az érveit – fogalmaz a tanács nyilatkozatában.

Emlékeztetjük a népek nemzetközi közösségét felelősségükre, amely azt követeli, hogy erősítsék a béke esélyeit azáltal, hogy gazdasági segítséget nyújtanak a közép-keleti régiók

hátrányos helyzetben lévő csoportjainak, megjavítják ezen népcsoportok helyzetét.

Imádkozunk a Sarm és – Sejkben a terrorizmus ellen tartandó konferencia sikeréért, kívánjuk, hogy a terrorizmus elleni közös erőfeszítéseik a béke előmozdítása érdekében célhoz vezessenek – fejeződik be a Nemzetközi Keresztény-Zsidó Tanács VB-ának nyilatkozata a közeli keleti fejleményekkel kapcsolatban.

Ülésezett a 17 fős Ökumenikus Teológiai Bizottság,

melynek katolikus, református, evangélikus, baptista, metodista, és orthodox tagjai vannak. A bizottság 1994-ben alakult újjá és folytatja a 80-as években elkezdődött elméleti és gyakorlati közeledést a krisztusi egyházak és közösségek között.

1996. március 11-én a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének székháza adott otthont a tanácskozásnak. A megbeszélésen a résztvevők kiértékelték az 1996-os Ökumenikus Imahét, és az első ízben elkészült közös imafüzet tapasztalatait. Áttekintették a református, evangélikus és katolikus közös házasságkötési liturgiatervezeteit, elhatározták az elmúlt évtizedek jelentősebb ökumenikus dokumentumainak egy kötetben való megjelentetését, és tárgyaltak az 1997-ben, Grazban megrendezésre kerülő II. Európai Ökumenikus Nagygyűlés közös előkészületeiről, melynek témája: „A megbékélés, mint Isten ajándéka, és az új élet forrása”.

Az UNICEF idén is 8 millió forint értékű adománnyal segíti a kis vagy hátrányos helyzetű települések iskoláit. Az UNICEF Magyar Nemzeti Bizottsága tavaly 7 millió forintból 150 iskolát támogatott. A beérkezett pályázatok alapján azonban kiderült, hogy ennek sokszorosára lenne szükség.

A Budapesti Történeti Múzeum Baráti Köre február 17-én a délelőtti órákban látogatást tett a Nagy Ignác utcai templomban.

A mintegy 50 fős csoportot Muszka Ibolya tájékoztatta az unitárius vallás történetéről, a budapesti gyülekezet kialakulásáról, majd Kaplayné dr. Schey Ilona ismertette a templom történetét a tervek készítésétől a megvalósulásig. Beszért a templom stílusáról, az orgona sorsának viszonyosságáról, valamint a hiányzó festett ablaküvegek pótlásáról.

A templomépület megtekintése után a Kör tagjai megtekintették az Unitárius Könyvesboltot. A Könyvesbolt rendkívüli nyitvatartással várta az érdeklődőket, akik közül többen vásároltak az unitárius kiadványokból.

*

A Dávid Ferenc Egylet f. évi március 22-én alapszabálmódosító és tisztújító közgyűlést tartott Nagy Ignác utcai gyülekezeti termünkben.

Bencze Márton püspök fohásza után a gyűlést dr. Murvai Sámuel főgondnok nyitotta meg, aki azt a napirendi pontok elfogadása után le is vezette.

Az átdolgozott alapszabály figyelembe vette az 1990 óta szerzett tapasztalatokat, s legjobb meggyőződésünk szerint korszerű és minden szempontból körültekintő, logikus összeállítása az elvi és a gyakorlati tudnivalóknak.

A 2. napirendi pont keretében került sor a választásokra. Elnök dr. Nyiredy Szabolcs, alelnök Orbókné Szent-Iványi Ilona, főtitkár dr. Lőrincz Ernőné Kelemen Ildikó, titkár dr. Pásztor Rezsőné, R. Filep Ágnes, jegyző Kaveczkyné dr. Farkas Katalin, pénztáros Gellértné Bencze Jolán, az Ellenőrző Bizottság vezetője Fülöp Júlia lett. Választmányi tagok: Felhős Szabolcs, Kiss Mihály, Kriza Dániel, Muszka Ibolya, Nyitrai Levente, Rázmány Csaba, Sándor Gyula Mátyás, Schmidt Jánosné, Sipos Emőke Villő.

A közgyűlés végezetül egyhangúlag tiszteletbeli taggá választotta Prof. László Gyula atyánkfiát.

Az Egylet munkásságára Isten áldását kérjük!

Előző számunkban az ifjúságnak szóló keresztretjtvényt Szász Adrienne készítette.

Millecentenáriumi rendezvények

Kiállítások

1. A honfoglalás korát bemutató időszak kiállítás. Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum március 16–december 31.

2. „Kard és Kereszt” c. kiállítás. Veszprém, Laczkó Dezső Múzeum március 15–december 31.

3. „Évszázados hagyományok a művészetben” állandó kiállítás. Kecskemét, Bazsó Galéria március 15–december 31.

„Nemzeti jelképeink a művészetben” időszakos kiállítás. Kecskemét, Bazsó Galéria március 15–október 31.

4. „A magyar iskola első évszázadai 896–1526” Győr, Xantus János Múzeum március 21–november 11.

5. „Mons Sacer” – Pannonhalma ezer éve. Pannonhalma, Bencés Főapátság március 21–december 31.

6. „Rokon népek és őshazánk” Budapest, Néprajzi Múzeum március 30–október 15.

Folyamatosan igyekezzünk olvasóinkat tájékoztatni a fontosabb eseményekről, de sem lapunk terjedelme, sem a különböző programok sokasága sajnos részletesebb közlést nem enged meg. Ezért az alábbiakat közöljük:

„A honfoglalás 1100. évfordulója Emlékbizottság titkársága ezúton tájékoztatja az érdeklődőket, hogy megjelent „A honfoglalás 1100. évfordulója eseményei” című programfüzet. Ingyenes példány az Emlékbizottság titkárságán szerezhető be. Cím: 1054 Bp. Báthori u. 10. Tel/fax: 131-059, 132-8178.”

Unitárius műsorok

1. „Jó reggelt adj Istenem” hittan gyermekeknek, MTV 1. április 6., április 13., április 20., április 27. reggel 8 órakor

2. Örömhír MTV 1. április 14. du. 15 óra 35

3. „Egy az Isten” unitárius félóra, Kossuth rádió április 26. péntek 14.30

Halottaink

Gyarmathy Gergely
93 éves
(Gyula)

Dr. Zimándi Ervin
80 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek az anyaföld ölében, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást

Helyesbítés

Márciusi számunkban a „Megváltozik a Miatyánk” c. cikkben tévesen jelent meg a dátum.

Helyesen: 1997.

Gondozás

Idősek otthonában még szabad férőhelyek betölthetők. Tápiógyörgye, dr. Csernusné.

Telefon: 06-53-383-049

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:
Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:
egyházi központunkban, a lelkesi irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jellegével.
Évi előfizetési díj: 600,- Ft.
Egyes szám ára 50,- Ft.
Megjelenik havonta.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 132-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor
HU ISSN 0133-1272